

Varken lärare eller fritidspedagog?

En studie av fritidshemslärarna och den nya dubbla yrkesrollen efter lärarutbildningsreformen 2011

Av: Niclas Söderqvist och Åsa Gribbe

Handledare: Cecilia Annell

Södertörns högskola | Institutionen för kultur och lärande

Kandidatuppsats 15 hp

Det fritidspedagogiska området | vårterminen 2017

(Grundlärarutbildning, fritidshem, erfarenhetsbaserad)

Abstract

Neither leisure time teacher nor teacher in arts and esthetic subjects? A study of leisure time teachers and the new double vocational role after the teacher education reform in 2011

The purpose of this study is to examine the interaction in the daily work between leisure time teachers and teachers in arts and esthetic subjects. What possibilities and difficulties does the new vocational role leisure time teacher entail? How does the new education correspond with the demands of the curriculum? The study examines the experiences of teachers with a double role, as both leisure time teachers and teachers in arts and esthetic subject.

The main research questions involves the problems that appears between these two vocational categories in the light of sociological research on professional theory. One of the main findings is that deeper knowledge is required in the arts and esthetic subjects than what is provided by the education that is given today to be able to maintain a high quality teaching. The findings also indicate that it will likely prove difficult to combine teaching in arts and esthetic subjects with leisure time teaching, due to the significant differences between the two vocational categories. The interviewed teachers all claim that they will likely chose a career in only one of the two vocational categories. This will probably undermine the efforts to raise the status of leisure time teachers by integration with the established teacher profession.

Leisure time teacher, teaching profession, professionalization

Sammanfattning

Syftet med studien är att undersöka hur mötet mellan fritidshemslärare och lärare i praktisk-estetiska ämnen ser ut i det dagliga arbetet i skolan. Vilka möjligheter och svårigheter skapar den nya yrkesrollen som grundlärare med inriktning mot fritidshem? Hur svarar den nya utbildningen upp mot de krav som grundskolan ställer? Studien undersöker erfarenheterna hos lärare med dubbel tjänst, som både fritidshemslärare och praktisk-estetiska lärare.

Frågeställningarna behandlar de problem som uppstår i mötet mellan de två yrkeskategorierna i ljuset av professionsteoretisk forskning. En slutsats är att det krävs mer ämneskunskaper i de praktisk-estetiska ämnena än vad som erhålls via den utbildning som ges idag för att kunna upprätthålla undervisning med hög kvalitet. Resultaten pekar vidare på att skillnaderna mellan de två yrkeskategorierna är för stora för att det i längden ska vara möjligt att arbeta både som ämneslärare i praktisk-estetiska ämnen samt på fritidshem inom ramen för en och samma tjänst. Samtliga intervjuade säger att de förr eller senare kommer att välja den ena eller den andra yrkeskategorin, vilket sannolikt kommer att motverka strävandena att höja statusen hos fritidshemsläraryrket.

Sökord: Fritidshemslärare, lärarprofession, professionalisering

Innehåll

Abstract	1
Sammanfattning	2
Inledning och problemområde	4
Studiens utgångspunkter	5
Bakgrund	5
En historisk tillbakablick och yrkets utveckling	5
Syfte och frågeställning	9
Tidigare forskning	10
Teoretiska utgångspunkter	13
Profession	13
Tre professionstyper	14
Kan läraryrket betraktas som ett professionellt yrke?	15
Undersökningsmetod	16
Intervjuerna	17
Etiska överväganden	18
Resultat	18
Intervjupersoner	19
Yrkesroll	21
Yrkesroll i relation till kollegiet	25
Tidigare ämneskunskaper	29
Diskussion och slutsatser	30
Möjligheter och svårigheter med den dubbla yrkesrollen	31
Yrkesrollen i relation till övrig personal inom skolan	32
Den nya lärarutbildningen och yrkets status	33
Ämneskunskaper i utbildning och genom tidigare erfarenhet	34
Framtid och framtida yrkesroll	35
Referenser	37
Litteratur	38
Elektroniska dokument	39
Bilaga 1	40
Genomförande	40

Inledning och problemområde

Att välja ämne till vårt självständiga arbete var inte särskilt svårt. Vi som skriver detta arbete (Åsa Gribbe och Niclas Söderqvist) har under flera års tid arbetat som obehöriga lärare, i musik respektive slöjd, och på fritidshem med en så kallad delad tjänst. Vi har yrkeskunskaper i våra respektive ämnen från tidigare studier och yrkeserfarenheter och upplevde båda att kombinationen av två yrkesroller i en och samma anställning med tiden skapade en ohållbar arbetssituation. Svårigheterna handlade om balansen mellan de två delarna av tjänsten: att det var svårt att få tillräcklig tid för båda uppdragen, att arbeta utifrån två olika läroplaner och att vi fick alldeles för lite planeringstid för att kunna utföra ett kvalitativt arbete inom två olika yrken. Vi valde att påbörja grundlärarutbildningen med inriktning mot arbete i fritidshem för att få behörighet att undervisa i praktisk-estetiska ämnen. Vi anser att som lärare har man bättre förutsättningar för att utföra ett kvalitativt arbete genom de avtal som gäller för lärare, som till exempel reglerad undervisningstid och förtroendetid. Som anställd fritidspedagog tillkommer en mängd arbetsuppgifter vilka försvårade uppdraget som lärare i praktisk-estetiska ämnen. De flesta som går samma utbildning som oss har valt att gå den för att bli behöriga att arbeta på fritidshem medan vi har valt att istället gå utbildningen av en annan anledning – på grund av den nya ändring som infördes 2011 som gör att lärare mot fritidshem också blir behöriga i ett eller två praktisk-estetiska ämnen.

Denna möjlighet innebär att man nu kan bli behörig att undervisa i praktisk-estetiska ämnen upp till årskurs sex med endast 30 högskolepoäng studier i praktisk-estetiska ämnen (varav endast 15 högskolepoäng krävs i vardera ämne om du läser två ämnen), vilket ska jämföras med de betydligt mer omfattande ämnesstudier som krävs för en praktisk-estetisk ämneslärarexamen med inriktning mot årskurs sju till nio. Den här ”genvägen” till behörighet i praktisk-estetiska ämnen har väckt debatt och har kritiserats av bland annat lärares fackföreningar för att det urholkar läraryrkets status vilket man kan läsa i lärarnas riksförbunds tidning skolvärlden (Linge m.fl. 2015).

Studiens utgångspunkter

De problem som vi upplevt i vår yrkesvardag är alltså i en vidare mening aktuella i samhällsdebatten och, menar vi, även intressanta att undersöka vetenskapligt. Fritidspedagoger och lärare är två yrkesgrupper med olika bakgrund och historiska utvecklingslinjer. De utbildningar som lett fram till yrkena har också varit skilda, med olika bakgrund och framväxt. Med de senaste förändringarna i lärarutbildningen ska utbildningarna fogas samman till en, med en anställningsform i grundskolan.

I vårt självständiga arbete vill vi undersöka hur mötet mellan de här två yrkesgrupperna ser ut i det dagliga arbetet i skolan. Vilka möjligheter och problem skapar den nya yrkesrollen som grundlärare med inriktning mot fritidshem? Hur svarar den nya utbildningen upp mot de krav som den dagliga verksamheten i skolan ställer? Mer specifikt kommer vi att studera erfarenheterna hos lärare med dubbel tjänst, som både fritidshemslärare och praktisk-estetisk lärare, en grupp som står i centrum för det problem som vi vill undersöka. Inom studien kommer vi att intervjua ett antal lärare, som genomgått den nya utbildningen, om deras erfarenheter från arbete i skolor i Stockholm. Studiens teoretiska utgångspunkter hämtar vi från pedagogisk och sociologisk forskning om professioners utveckling och professionaliseringsprocesser.

I detta inledningsavsnitt kommer vi först att teckna en bakgrund till fritidshemsläraryrkets utveckling och framväxt. Därefter redogörs för tidigare forskning innan vi diskuterar studiens teoretiska utgångspunkter.

Bakgrund

I detta avsnitt kommer vi göra en tillbakablick på fritidshemmets och den fritidspedagogiska utbildningens utveckling. Detta anser vi ger en mer fördjupad förståelse för vår undersökning.

En historisk tillbakablick och yrkets utveckling.

Universitetslektorn i pedagogik Malin Rohlin skriver i boken *Fritidshemmets historiska dilemman. En nutidshistoria om konstruktionen av fritidshemmet i samordning med skolan* (2012) att det dröjer ända

fram till mitten på 1960- talet innan en fritidspedagogutbildning startades upp vilket barnträdgårdslärarinnorna hade kämpat för ända sedan 1950- talet. Praktiktjänstgöring vid eftermiddagshem skulle anses vara meriterande och eventuellt obligatorisk i utbildningen. Det var nämligen en erfarenhetsbaserad föreställning om de yngre skolbarnens behov som drev lärarinnorna att resa krav på en särskild utbildning. Den första grundutbildningen startade på försök 1965 i Norrköping med vissa förbehållna krav (Rohlin 2012, s. 75).

Forskaren i pedagogik Finn Calander skriver i forskningsrapporten *Fritidspedagogen: lärare, barnavårdare eller fritidsledare?* att det vid fritidspedagogens tillkomst (yrkets etableringsfas 1965-1979) var viktigt för fritidspedagogerna att ta ställning till om yrket skulle vara ett pedagogiskt yrke eller om det skulle räknas till vården (Calander, 2001, s. 9). Rohlin påvisar att fritidspedagogutbildningen första året var hårt kritiserad från skolöverstyrelsen som ifrågasatte om den skulle klassas som pedagogisk, dåvarande departementschef motsatte sig skolöverstyrelsen i den frågan (Rohlin, 2012, s. 88). Året därpå 1966 så startades det därför upp ett fackförbund för fritidspedagoger (SFF). Förbundet anslöt sig dock snabbt till det svenska facklärarförbundet (SFL). Fackförbunden ville tillsammans likställa utbildningarna då förbunden ansåg att fritidshemmet skulle klassas som en pedagogisk institution. Förbunden kämpade för att fritidspedagogyrket skulle få likvärdig status som övriga yrkesroller i skolan samt för en utjämning av den lönedifferens som fanns mellan yrkena (Rohlin, 2012, s. 91). Calander påpekar också att även om SFF arbetade hårt för att fritidspedagogen skulle klassas som ett pedagogiskt yrke så fick det väldigt dåligt gehör från övrig yrkeskår (Calander, 2001, s. 9). Vidare skriver Calander att fritidspedagogyrket hela tiden strävade efter att uppnå samma status som låg- och mellanstadielärarna. I och med den högskolereform som genomfördes 1977 fick yrket äntligen en statushöjning genom att godkännas som en lärarutbildning på högskolan (Calander, 2001, s. 10).

Lektor i pedagogik Monica Hansen beskriver i sin doktorsavhandling *Yrkeskulturer i möte, läraren, fritidspedagogen och samverkan* (1999) välfärdsstatens framväxt under 1960- talet där utbildning, omsorg och pedagogisk verksamhet utvecklas. Den pedagogiska verksamhet som tidigare var inriktad till de allra fattigaste behövde nu ändra målgrupp då kvinnors inträde på arbetsmarknaden gjorde att behovet av barnomsorg utökades. Behovet ansågs nu innebära heldagsomsorg. Eftermiddagshemmet ändrade därför namn till fritidshemmet (1962-1963) (Hansen, 1999, s. 124). Rohlin beskriver att det i

början på 1970-talet kom en genombrottsperiod för de olika reformerna inom omsorg för yngre barn där flertalet sociala reformer tog plats under dåvarande socialdemokratiska regeringen. Regeringen satsade på arbetskraft, det sociala och jämställdhet. Det nu utökade behovet av barnomsorg ledde till en snabb utbyggnad av barnomsorgen, vilket i sin tur skulle leda till att skapa arbetstillfällen för både kvinnor och män (Rohlin, 2012, s. 83-84).

I början av 1970-talet reglerades tillsynen av de yngre barnen i Barnavårdslagen. Rohlin skriver att fritidshemmet nämns som en förebyggande åtgärd. Lagen ändrades redan 1982 då socialtjänstlagen (SoL) trädde i kraft. Här skulle omsorgen inrikta sig på helheten där synen skulle kompletteras med politiska delmål som normalisering, kontinuitet, flexibilitet och närhet. Något som även fritidshemmet skulle anpassa sig till (Rohlin, 2012, s. 97-98).

Under 1990-talets början så stod barnomsorgen återigen inför förändring när dåvarande riksdag valde att decentralisera en stor del av ansvaret för fritidshemmen till respektive kommun, det inrättades krav på mål- och resultatstyrning samt generella bidrag gavs till kommunerna. Rohlin påvisar att det var tre fundament som la grunden för verksamheterna: kostnaderna, obligatorium och social utveckling/kunskap/lärande. Den utveckling som här började ta plats kan ses som en av grundstenarna i det fritidshem vi ser i dag (Rohlin, 2012, s. 24-25). 1990-talet präglades av statligt tänkande och facklig strategi. Återigen var det helheten som speglades men nu skulle det ske i arbetslag, lärarna och fritidspersonalen skulle avlasta varandra i sina uppdrag. Genom den här samordningen skulle skolan bli mer ekonomiskt hållbar. De olika verksamheterna i skolan skulle nu integreras med varandra och den tidigare uppdelningen var inte längre aktuell (Rohlin 2012, s. 155-157).

Fackförbunden lyfte 1995 återigen fritidspedagogens roll och utveckling i anslutning till det nya läraravtalet som framförhandlats - avtal 2000. Förbundsordförande för lärarförbundet menade på att fritidspedagogen länge hade fått stå ett steg bakom både förskollärare och grundskollärare. Han menade på att fritidspedagogen är lärare i grunden och att utbildningarna ska höja fritidspedagogens kompetens genom högre grad av teoretisk ämnesfördjupning. Vidare skriver Rohlin (2012) att det i april 1997 tillsattes en parlamentarisk kommitté som fick till uppdrag att hitta förslag till förnyelse av dåvarande lärarutbildning. 1999 hade kommittén arbetat fram en proposition som kom att kallas *Lära och leda*.

Förslagen grundades på en lärarutbildning med gemensam bas med inriktning på samverkan och utveckling. Inom begreppet lärare var nu även fritidspedagogen inräknad. Skolan skulle utveckla samverkan i skolan där lärare och övriga pedagoger möts med sina olika yrkeskompetenser. Calander (2001) hänvisar till regeringens proposition 1999/00:135 där förslaget på den nya lärarutbildningsreformen skulle innebära att de studerande som från och med höstterminen 2001 ansöker till lärarutbildningen ska examineras som lärare oavsett vilken verksamhetsform man blir verksam i. I oktober 2000, 5 månader efter propositionen lagt fram beslutade riksdagen att lärarutbildningsreformen skulle genomföras. Den nya reformen betyder att studerande inte längre examineras som varken grundskollärare, gymnasielärare eller fritidspedagog.

I samband med att Kommittén arbetat fram den nya lärarutbildningen utformade man även nya allmänna råd som var direkt riktat till verksam personal inom fritidshemsverksamheten. Allmänna råden var till för att beskriva vad en meningsfull fritid på fritidshemmet innebar för inskrivna elever. I samband med de nya allmänna råden införlivades även de nya förhållningssätten i den nya läroplanen (Rohlin 2012, s. 183-185).

När lärarutbildningsreformen väl genomfördes 2001 så var den nya utformningen av fritidspedagogutbildningen otydlig. Dels då kunskapen om fritidspedagogiken inte var utvecklad vilket ledde till en stor okunskap bland universitet och högskolor. Utbildningen skulle oproblematiskt nu tillhöra lärarutbildningen utan förankring och struktur. Rohlin (2012) menar att det ledde till att utbildningen blev oattraktiv att söka sig till, och endast 6 stycken sökte utbildningen det första året. Den nya yrkesbeteckningen skulle bli kallad lärare inriktning yngre barn. Den reformen som hade genomförts hade lett till ett stort tapp av utbildade fritidspedagoger. Calander (2001) påpekar här att den korta tid fram till utbildningsstart gjorde det problematiskt för de olika lärosätena. Förberedelse tiden var endast två månader och under de två månaderna skulle den nya lärarreformen organiseras samt så skulle ansökningsinformation nå blivande studenter (Calander 2001, s. 9).

2008 började en ny utredning (HUT 07) som kom att grunda sig på den reform som tog plats år 2001. Den nya utredningen *En hållbar lärarutbildning* ska till skillnad från den tidigare lärarexamen från 2001 vara förankrad i vetenskaplig grund. Den nya lärarutbildningen ska ha en gemensam utbildningskärna

med tydliga inriktningar. Grundlärarna skulle i första hand lägga grunden för läs-, skriv-, och räkneutvecklingen.

Grundlärarutbildningen fick fyra inriktningar:

- Förskolan
- Förskoleklassen och grundskolan årskurs 1-3
- Grundskolan årskurs 4-6
- Fritidshemmen

Grundlärarutbildningen med inriktning fritidshem får även kompetens att undervisa i ett eller två praktisk-estetiska ämnen i grundskolans årskurs 1-6 (SOU 2008:109, s. 13-14).

Regeringens bedömning i prop. 2009/10:89 lyder därefter att grundlärarutbildningen bör ges med:

- Inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3 (240 högskolepoäng)
- Inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 4-6 (240 högskolepoäng)
- Inriktning mot arbete i fritidshem (180 högskolepoäng)

28 april 2010 tog riksdagen beslutet enligt 2009/10:UbU16 att lärarutbildningen ska göras om. Den allmänna lärarexamen från 2001 ska ersättas av fyra nya: förskollärarexamen, grundlärarexamen, ämneslärarexamen, yrkeslärarexamen. Lagändringarna började gälla den 31 december 2010 (Riksdagen, 2010).

Syfte och frågeställning

Som vi visat i bakgrundsdiskussionen har fritidshemsläraryrket utvecklats under lång tid till stora delar skilt från läraryrket. Med förändringarna i lärarutbildningen som skedde 2011 ska dessa yrken förenas. Syftet med vårt självständiga arbete är att undersöka hur mötet mellan fritidshemslärare och lärare i praktisk-estetiska ämnen ser ut i det dagliga arbetet i skolan. Vilka möjligheter och svårigheter skapar den nya yrkesrollen som grundlärare med inriktning mot fritidshem? Hur svarar den nya utbildningen upp mot de krav som den dagliga verksamheten i skolan ställer? Mer specifikt kommer vi att studera erfarenheterna hos lärare med dubbel tjänst, som både fritidshemslärare och praktisk-estetisk lärare, en grupp som står i centrum för det problem som vi vill undersöka. Vi vill undersöka detta med hjälp av teoretiska verktyg hämtade från sociologisk och pedagogisk forskning om professionsteorier och lärarprofessionens utveckling.

Frågeställningarna tar sin utgångspunkt i två observationer som vi själva gjort i vårt arbete som fritidshemslärare och lärare i praktisk-estetiska ämnen i grundskolan. Dels att det på det praktiska planet inneburit en del svårigheter att förena en dubbel tjänst som ämneslärare och fritidshemslärare, dels att utbildningen inte är helt anpassad för de krav som den nya yrkesrollen ställer. Hur kan man förstå de problem som uppstår i mötet mellan de två yrkeskategorierna i ljuset av professionsteoretisk forskning? Vilken plats i skolans hierarki har fritidshemslärare och lärare i praktisk-estetiska ämnen? Och hur påverkar det positionen inom skolan hos dem som innehar delad tjänst?

Vårt självständiga arbete ansluter till Ackesjö, Nordänger och Lindqvists forskning (2016). Till skillnad från deras studie, där de intervjuat studeranden ett halvår innan examen samt ett år senare - ett halvår in i yrkeslivet, har vi valt att intervju personer som gått en erfarenhetsbaserad utbildning och därmed har minst tre års yrkeserfarenhet innan studierna inleddes. Detta menar vi bidrar med en kompletterande bild av den nya utbildningen från en delvis annan synvinkel. Inte minst vad gäller ämneskunskapernas betydelse i yrket. Vilka ämnesspecifika kunskaper förmedlas genom den nya lärarutbildningen och krävs det tidigare ämneskunskaper för att klara av att undervisa i praktisk-estetiska ämnen?

Tidigare forskning

I det här avsnittet presenterar vi tidigare forskning som vi anser vara relevant för vår studie. Vi har här tittat på forskning som rör samspelet mellan lärare och fritidspersonal och även på forskning om den nya lärarutbildningen som trädde i kraft 2011 för att se om det kan skapa en förståelse för de svårigheter vi upplevt i vårt yrke. Vi har valt att fokusera på statuskillnader mellan de två yrkeskategorierna eftersom det i vår studie framkommit att detta är en relevant faktor i det dilemma vi upplevt.

En del av vår studie handlar om att undersöka relationen mellan lärare och fritidspersonal inom skolan. Det är ett problem som har behandlats inom svensk pedagogisk forskning. Psykologen och professorn i pedagogik Inge Johansson har bedrivit två studier kring ämnet samverkan och planering mellan lärare och fritidspersonal. De två studierna är FoU rapporten *Samarbete, effektivitet kvalitet i integrerade verksamheter för sexåringar, skola och fritidshem* som gavs ut 1999 samt *Samarbete för utveckling. Hur fritidspedagoger, lågstadielärare och rektorer i Gävle ser på samarbete* vilken publicerades 1996. Analysen av innehållet i samverkande planering mellan lärare och fritidspersonal har han delat upp kategoriskt efter dominans, pedagogisk diskussion, vilken nivå diskussionerna håller samt ansvarsområden. Studierna visade att lärarkåren var starkt dominerande följt av förskollärarna. Fritidspedagogerna var den grupp som var minst dominerande och i tre av åtta skolor inte ens närvarande. I den samverkande planeringen saknades till stor del pedagogisk diskussion. Den diskussion som tog plats berörde snarare praktiska verksamhetsfrågor. I FoU rapporten *Samarbete, effektivitet kvalitet i integrerade verksamheter för sexåringar, skola och fritidshem* från 1999 visar Johansson på hur samarbetet upplevs mellan de olika yrkeskategorierna. Det visar sig att lärarkåren ser på samarbetet utifrån den aspekten att de fått fler arbetskamrater där alla samarbetar mellan de olika yrkesgrupperna. Fritidspedagogerna delar inte den uppfattningen de menar snarare på att man fått de största förändringarna och fått minst tillbaka utav samarbetet. Här får man se Johanssons studier utifrån omorganisationen som ägde rum i början av 1990-talet när fritidshemmen blev en del av skolan.

Tullie Torstenson-Ed, docent i pedagogik vid Linköpings universitet, skriver tillsammans med Inge Johansson i *Fritidshemmet i forskning och förändring, en kunskapsöversikt* (2000) att samarbetet som ska ske mellan lärarna och fritidspedagogerna ligger till grund för arbetsvillkor och dominans. Samarbetet ska enbart gälla under skoltid, tiden på fritidshemmet är alltså exkluderad från samarbetet. Det innebär att det enbart sker en förstärkning av skolans resurser och inte fritidshemmets. Samarbetet beskrivs av Torstenson-Ed utifrån två kategorier, å den ena sidan där fritidspedagogen kan bli

samverkande med läraren där planering och arbetet i klassrummet sker i samförstånd eller där å andra sidan fritidspedagogen blir en hjälplärare åt en lärarplanerad verksamhet (Torstenson 2000, ss. 52-53). Finn Calander menar i sin doktorsavhandling *Från fritidens pedagog till hjälplärare* (1999) att det i grund och botten saknas ömsesidighet mellan de olika yrkesrollerna. Fritidspedagogen är öppen för kommunikation men att det i brist på gemensamma planeringstillfällen leder till att fritidspedagogen får ta den underställda hjälpläraryrollen i klassrummet.

Monica Hansen beskriver i sin doktorsavhandling *Yrkeskulturer i möte. Läraren, fritidspedagogen och samverkan* (1999) att lärare är de som är den dominerande gruppen bland de olika yrkesrollerna i skolans verksamhet. Läraryrket har en historik och en självklar position i dagens samhälle medan yrket som fritidspedagog inte har det. Yrket inom fritidshemmet ses inte som självklart utan som en frivillig barnomsorg. Det framkommer att det finns en omedvetenhet om varandras yrkesroller. Det har visat sig finnas en tydlig rangskillnad mellan yrkena. Fritidspedagogen vill ofta jämföra sig med tillhörande lärarkår då yrket som lärare anses ge mer status bland omvärlden. Lärarkåren däremot jämför sig aldrig med fritidspedagogen eller förskolläraren i undersökningen, de ser sig mer på en nivå tillhörande banktjänstemän. Det visar på en negativ värdering av fritidshemmet och dess yrkesverksamma personal. En av de tillfrågade förskollärarna i undersökningen beskriver det som att statusen mellan lärarkåren gentemot förskollärarna och fritidspedagogerna är tydlig i verksamheten. Förskolläraren påpekar att lärarkåren både har förmånligare arbetstider, bättre lön samt att lärarna lämpar över mindre "attraktiva" uppgifter på den personal längre ner i rangordningen (förskollärare och fritidspersonal) till exempel att vara rastvakt. Den tillfrågade känner att det är en tydlig nedvärdering av deras yrkesroll. Vidare menar Hansen att då fritidspedagogerna ofta återkommer och jämför sig med lärarna medan det motsatta inte sker så kan det visa på en dominerande och en dominerad grupp bland yrkesrollerna på skolan. Lärarna som i studien ses som den grupp i studien med högst status medger att fritidspedagogerna kan ses som mer etablerade i de praktiska verksamheterna medan de själva ser sina egna *unika* kompetenser som det som har högst värde i skolan (Hansen 1999, ss. 238-248).

I en artikel i den pedagogiska tidskriften *Educare* (2016:1) presenteras ett longitudinellt forskningsprojekt vars övergripande syfte är att följa och studera den nykonstruerade lärargruppen fritidshemslärares inträde i och första fem år på arbetsmarknaden. Undersökningen som gjorts genom intervjuer med nytexaminerade grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem där de intervjuade

svarar på frågor kring hur de upplever den nya yrkesrollen fritidshemslärare är gjord av fil.dr. i pedagogik Helena Ackesjö, docent i pedagogik Ulla Karin Nordänger och docent i pedagogik Per Lindqvist. Alla verksamma vid Linnéuniversitetet. Det framgår tydligt i artikeln att fritidshemslärare är en ny yrkesgrupp med en dubbel yrkesroll som behöver balansera mellan två uppdrag, dels mot arbete i det traditionellt socialt orienterade fritidshemmet före och efter skoltid, dels som ämneslärare i skolans mål- och resultatstyrda styrningssystem. Dessa nya lärare förväntas konstruera nya autonoma läraridentiteter (Ackesjö, Nordänger, Lindqvist, 2016, s. 87).

Den tidigare forskningen visar alltså att skolan är en hierarkisk organisation där lärare har högst status bland den pedagogiska personalen. Idag utbildas det inte längre fritidspedagoger utan i och med den nya lärarutbildningsreformen som gjordes 2011 blir all pedagogisk personal som arbetar mot yngre åldrar idag grundlärare med olika inriktningar. Vad kommer då att hända med hierarkin? Kommer grundlärare med inriktning arbete mot fritidshem att fortsätta vara i underläge gentemot grundlärare med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3 eller kommer skillnaderna att suddas ut? Det här saknas det forskning kring eftersom utbildningen är ny men förhoppningsvis kommer vi att se mer forskning kring ämnet framöver.

Teoretiska utgångspunkter

I det här avsnittet kommer vi att definiera de begrepp vi använder oss av i texten och även redogöra för de teoretiska utgångspunkter vi använt oss av i vår undersökning. Vi kommer att använda pedagogisk och sociologisk forskning om professioners utveckling och professionaliseringsprocesser för att få en förståelse för de två yrkesrollerna lärare och fritidshemslärare och titta på hur dessa kan ställas mot varandra utifrån professionsteorier.

Profession

För att kunna definiera en profession behöver man ta hänsyn till såväl kognitiva som sociala aspekter. Enligt Thomas Brante, professor i sociologi och socialt arbete vid Lunds universitet och Lennart G Svensson, professor i sociologi vid Göteborgs universitet är en profession ett vetenskapsbaserat yrke

som bygger på och tillämpar vetenskaplig kunskap vilket de skriver om i boken *Professionerna i kunskapssamhället* (Brante, Svensson, 2015, s.19). En välfungerande profession kännetecknas av att teori och praktik är väl integrerade, praktiken följer vetenskapens etablerade principer och rön och får sin legitimitet från ett bakomliggande vetenskapligt paradig, ur vilket principer för praktisk tillämpning har utvecklats. Yrken som klassas som professioner är bland annat läkare och advokater (Brante, Svensson, 2015, s.19).

Professorerna i pedagogik Gunnel Colnerud och Kjell Granström vid Linköpings universitet skriver i boken *Respekt för lärarprofessionen* om huruvida lärare kan ses som professionella. Inom den sociologiska forskningen har en viktig fråga varit att avgränsa professionella yrken från yrken som ännu inte uppnått professionell status. Det finns fyra särdrag som beskriver en professionell yrkesutövare. *Systematisk teori* innebär att yrket utövas med en gemensam kunskapsbas som utgångspunkt. Det finns med andra ord en vetenskaplig grund för yrkets utövande. Genom att använda sig av dessa teoribildningar kan yrkesverksamma tillsammans eller var för sig lösa problem och vidta åtgärder. *Auktorisation* handlar om professionella grupper som getts formell legitimation av samhället att utöva sitt yrke har därmed erhållit en offentlig auktorisation och enbart de som har legitimationen får utöva yrket vilket upprätthåller yrket samt utestänger andra yrkesgrupper från att utöva samma yrke. *Yrkesmässig autonomi*, professionella yrkesutövare har rätt till (och skyldighet) att själva bestämma arbetsmetoder och redskap de ska använda. Det fjärde särdraget är *Egenkontrollerad yrkesetik*. Yrkesgruppen har utformat etiska riktlinjer, principer eller regler om hur yrket ska utövas. Dessa finns dokumenterade och är kända av yrkesutövarna. Den etiska standarden upprätthålls av ett etiskt råd eller nämnd som ger råd och dit man även anmäler yrkesutövare som bryter mot de etiska principerna (Colnerud, Granström, 2015, ss. 14-15).

Tre professionstyper

Klassiska professioner. Hit räknas yrken med traditionellt långa universitetsutbildningar med hög status som till exempel läkare, jurister och arkitekter. Kognitivt bygger de klassiska professionerna på ett allmänt erkänt, grundläggande paradig som håller samman och standardiserar praktiken. Socialt sett har dessa klassiska professioner åtnjutit höga inkomster, status och prestige. Det vill säga att deras vetenskapliga och kulturella kapital även har resulterat i ett visst ekonomiskt kapital (Brante, Svensson, 2015, s.14).

Semiprofessioner. Högskoleförordningen 1977 gjorde att nya vetenskapliga discipliner/fält växte fram med egna forskningsavdelningar och forskartjänster. Detta ledde till att en ny generation av professioner dök upp såsom till exempel sjuksköterskor, lärare och socialarbetare.

Med den vetenskapliga kunskapen som grund har semiprofessionerna närmat sig definitionen av en klassisk profession, samtidigt som kunskapen oftast är mera fragmenterad och omdiskuterad än vad som är fallet för de klassiska professionerna (Brante, Svensson 2015, s.14).

Vi kommer att tala om lärarprofessionen som semiprofession vidare i vår text.

Preprofessioner. De senaste årtiondena har en tredje generation av professioner kristalliserats där även några av dessa strävar mot ett professionellt erkännande. I och med att fler yrken och utbildningar har erhållit forskningsanknytning och institutionaliserats har även en uppsjö av nya professioner framträtt. Dessa kan kallas preprofessioner då de är en heterogen grupp där det saknas gemensamma förankrade grunder. Ämnena är öppna och fragmenterade. Bland några av dessa preprofessioner finns inte heller en önskan om att utvecklas mot en klassisk profession (Brante, Svensson 2015, s.14).

I den här kategorin kommer vi placera in fritidspedagoger eller det som idag kallas fritidshemslärare i vår text.

Kan läraryrket betraktas som ett professionellt yrke?

En bidragande orsak till att läraryrket haft svårt att nå status som profession kan enligt den svenska historikern Christina Florin handla om att manliga lärare och lärare på högre stadier vid sekelskiftet försökte höja sin egen status på bekostnad av de kvinnliga småskollärarynnorna. Den stängningsstrategi som andra professioner använt sig av gentemot andra yrkesgrupper har lärarkåren använt mot varandra istället vilket gjort det svårt att formulera gemensamma intressen i sin strävan mot professionalisering (Colnerud, Granström, 2015, s.17). Enligt Colnerud och Granström är forskningen som bedrivits i ämnet samstämmig i de flesta fall och har kommit fram till att läraryrket idag inte kan betraktas som ett professionellt yrke i strikt bemärkelse. Lärarkåren saknar en gemensam kunskapsbas och även en

gemensam egenkontrollerad etik. Lärare tilldelas behörighet genom legitimation men kan ändå ersättas av utbildade vikarier vilket inte är fallet inom erkänt professionella yrkesgrupper, som till exempel läkare. Läraryrket idag kan mest sannolikt beskrivas som ett yrke som befinner sig i en professionaliseringsprocess (Colnerud, Granström, 2015, s.18).

Om vi utgår ifrån att använda oss av begreppen profession, semiprofession och preprofession kan vi dela in lärare och fritidspedagoger/lärare i grupperna semiprofession - lärare samt preprofession - fritidspedagoger eller fritidshemslärare.

Andra begrepp som vi kommer att använda i vår studie är *fritidshemslärare*, *fritidspersonal* samt *lärare i praktisk-estetiska ämnen*. Med *fritidshemslärare* menar vi personal med högskoleutbildning som arbetar på fritidshem. *Fritidspersonal* syftar på all pedagogisk personal som arbetar på fritidshem oavsett utbildning. Hit hör barnskötare, resurspersonal samt vikarier. Till de *praktisk-estetiska ämnena* hör musik, bild, trä- och syslöjd, hemkunskap samt idrott och hälsa.

Undersökningsmetod

I den här undersökningen har vi använt oss av kvalitativ och till viss del kvantitativ metod med sju intervjupersoner. Den kvalitativa metoden innebär att forskaren vill förstå en viss företeelse genom att använda sig av olika forskningsvägar, t.ex. deltagande observation, fältstudier eller djupintervjuer. Kvalitativa studier används inom samhällsvetenskapliga samt humanistiska ämnesområden (Bjereld, Demker, Hinnfors 2009, ss. 118-119). Vi valde att använda oss av intervjupersoner som är subjektivt valda. Intervjupersonerna har vi hämtat från två kategorier: fritidshemslärare med delad tjänst, lärarutbildad personal med delad tjänst. Båda yrkeskategorierna ska vara verksamma inom den praktiskt estetiska inriktningen. Intervjuerna består av djupintervjuer med öppna frågor samt en kvantitativ del med frågor som har fasta svarsalternativ. Syftet med att genomföra kvalitativa intervjuer är att identifiera och upptäcka egenskaper och beskaffenhet hos något, som till exempel värderingar eller uppfattningar (Patel och Davidson 2011, ss. 75, 76, 82).

För att få till stånd dessa intervjuer så mailade vi ut ett informationsbrev till närområdets rektorer. I informationsbrevet beskriver vi vilka vi är, vad som är syftet med undersökningen och vilken målgrupp vi eftersöker. Vi har även genom kontakter fått till stånd intervjuer med tidigare studenter från grundlärarutbildningen med inriktning mot arbete i fritidshem.

Intervjuerna

Intervjuerna genomfördes enskilt med deltagarna i studien. Intervjuerna genomförde vi till stor del tillsammans. De strukturerades efter studiens frågeställningar som omarbetades för att bättre passa intervjusituationen. Frågorna som intervjuerna utgick från var:

- Vilka möjligheter och svårigheter stöter de intervjuade på i sin yrkesvardag?
- Hur ser de intervjuade på sig själva och sin yrkesroll i relation till övrig personal inom skolan?
- Har den nya utbildningen bidragit till en statushöjning för yrket?
- Räcker de ämneskunskaper som förmedlas via utbildningen till för att undervisa i praktisk-estetiska ämnen eller krävs tidigare erfarenhet?
- Hur ser de intervjuade på sin framtid och sin framtida yrkesroll?

En ställde frågorna och en antecknade på dator. En del av intervjuerna valde vi även att spela in på mobilen efter samtycke från deltagande person. Vi valde själva att transkribera materialet för att lära känna materialet bättre och kunde på så sätt spara tid genom att samtidigt inleda tolkningsarbetet vilket ledde till att vi fick en fördjupad analys av materialet (Ahrne, Eriksson-Zetterquist 2016, s. 51).

I intervjuerna med deltagande personer så har vi valt frågor med fasta alternativ och frågor med ett brett spektra av svarsalternativ, där intervjupersonen fick möjligheten att till stor del prata fritt. Det är intervjupersonens värld som vi gör intrång på därav var det av stor vikt att personen kände sig bekväm och trygg. Genom att vi skapade den tryggheten så fick vi möjlighet att komma in på djupet, vi kände att personerna öppnade upp sig för oss. Det gynnade vår undersökning. Patel och Davidson (2011) nämner att det finns olika grader av strukturering av intervjuerna beroende på vilket svar man eftersöker, där det finns hög eller låg grad av strukturering. I en ostrukturerad intervju lämnar frågorna maximalt utrymme för intervjupersonen att svara inom. Våra intervjuer kan klassas som semistrukturerade eftersom vi

utgick från ett antal fasta frågor men utvecklade dessa beroende på i vilken riktning intervjun gick.

Etiska överväganden

Intervjupersonerna berättar inte sitt liv för en bandspelare utan för en person. Det innebär att den som intervjuar behöver skapa en god relation mellan sig själv och de intervjuade. En etisk aspekt att ta hänsyn till är att reflektera kring vilka konsekvenser intervjun kan ha för den intervjuade samt att vara human, sensitiv, empatisk och förstående som intervjuare (Öberg 2016, ss. 61-62).

Vid intervjuer är det viktigt att ta hänsyn till fyra etiska regler:

- Informationskravet
- Samtyckeskravet
- Konfidentialitetskravet
- Nyttjandekravet

Dessa fyra regler har samma mål och det är att ta hänsyn till intervjudeltagaren. Deltagaren ska informeras om studiens syfte, medverkan ska vara frivillig, uppgifter om personen ska behandlas med sekretess och inte lämnas till tredje part och de uppgifter forskaren samlar in ska enbart användas för valt ändamål (Patel och Davidson 2011, ss. 62-63). Vi valde vid analys och bearbetningen av studien återgå till dessa etiska regler för att se om vi uppfyllde dem då vi ansåg det vara av stor vikt att deltagande personers integritet lämnades okränkta.

Resultat

Här nedan presenteras de resultat vi nått genom våra intervjuer. Vi presenterar intervjuerna utifrån det transkriberade materialet i form av citat. Dessa citat har vi sorterat in under tre olika rubriker. Vi tycker oss ha kunnat urskilja tre områden i våra intervjuer som vi anser intressanta att fokusera på. Dessa tre områden kommer vi att koppla till de teoretiska perspektiven i slutdiskussionen. De områden vi valt att dela in intervjuerna i är:

- yrkesroll
- yrkesroll i relation till kollegiet
- tidigare ämneskunskaper.

Vi inleder den här delen med att redovisa kort vilka de olika intervjupersonerna är för att ge en fördjupad bild av intervjuerna. Sedan följer indelning inom de olika områdena där vi sammanfattar de olika intervjuerna.

Intervjupersoner

S

26 år

Har arbetat sju år inom skolan.

S jobbar på en mångkulturell skola i södra Stockholm i ett socioekonomiskt svagt område där flertalet barn har svenska som andra språk.

S studerade tidigare till gymnasielärare men hoppade av utbildningen och vikarierade under fyra års tid på fritidshem runtom i Stockholm. Efter det påbörjade S sin grundläroutbildning med inriktning mot fritidshem med musik som praktiskt estetiskt ämne. S examinerades våren 2016 och arbetar sedan hösten 2016 på sin nuvarande arbetsplats.

S är anställd som fritidspedagog och har semestertjänst. S undervisar i musik i åk 1 och arbetar på fritids med åk 1.

Omfattning: 30% musik, 70% fritidshem

G

36 år

Har arbetat tio år inom skola

G jobbar på en mångkulturell skola i södra Stockholm i ett socioekonomiskt svagt område där flertalet barn har svenska som andra språk.

G har studerat till idrottslärare åk 1-9 men saknade lärarlegitimation.

G började arbeta som resurs i en skola och har även arbetat som fritidspedagog med undervisning i idrott i åk f-3.

G är fritidspedagog med semestertjänst.

Omfattning: 40% idrott, 60% fritidshem

N

36 år

Har arbetat i fjorton år inom skola

N har haft en mängd olika anställningar inom skolan såsom barnskötare, resurs, lärarvikarie samt lärare i trä- och metallslöjd. Har tidigare haft uppehållstjänst men har nu semestertjänst. N har en utbildning inom finmøbelsnickeri. N hade tidigare en anställning på skolan där N jobbar med två olika avtal; 30% obehörig lärare i trä- och metallslöjd samt 70% barnskötare.

N arbetar på en mångkulturell skola i södra Stockholm i ett socioekonomiskt svagt område där flertalet barn har svenska som andra språk. N tar examen i vår som grundlärare med inriktning mot fritidshem med behörighet i musik och bild 1-6.

Omfattning: 30% slöjd, 70% fritidshem

A

51 år

Har arbetat i sju år inom skolan

Tjänst: obehörig barnskötare med semestertjänst.

A arbetar i en skola i södra Stockholm i ett socioekonomiskt starkt område där merparten av eleverna har svenska som modersmål. A arbetar inom både skola och fritids. A har tidigare utbildning i konstämnet och yrkeserfarenhet som konstnär. A undervisar i bild endast en timme i veckan i dagsläget. A:s undervisningstimmar i bild har försvunnit i och med att man satsat mer på matematik och svenska och skurit ner på de estetiska ämnena.

A kommer i vår att få examen som grundlärare med inriktning mot fritidshem med behörighet i bild och musik 1-6.

Omfattning: 10% bild, 90% fritidshem

K

40 år

Har arbetat i sju år inom skolan.

Tjänst: Fritidspedagog med semestertjänst. Tidigare barnskötare.

K jobbar på en skola i södra Stockholm i ett socioekonomiskt starkt område där merparten av eleverna har svenska som modersmål. K undervisar i musik i åk 4-5 på halvtid och på fritids i åk 2 på halvtid. K har tidigare utbildning och yrkeserfarenhet i musik. K har en grundlärarexamen mot fritidshem med behörighet i musik 1-6.

Omfattning: 50% musik, 50% fritidshem.

M

38 år

Har arbetat i tolv år inom skolan.

Tjänst: Fritidspedagog med semestertjänst.

M jobbar på en mångkulturell skola i södra Stockholm i ett socioekonomiskt svagt område där flertalet barn har svenska som andra språk. M undervisar i musik i åk 4-5, särskola åk f-9 och i mindre grupper med särskilda behov. M arbetar även två dagar i veckan på fritids. M har tidigare utbildning i musik och även yrkeserfarenhet som musiker. M blir utexaminerad grundlärare mot fritidshem med behörighet i bild och musik åk 1-6 i vår.

Omfattning: 80% Musik, 20% fritidshem.

E

25 år

Har arbetat cirka sju år inom skolan.

Tjänst: Fritidsledare med semestertjänst. Tidigare vikarie och barnskötare.

E arbetar på en skola i södra Stockholm i ett socioekonomiskt starkt område där merparten av eleverna har svenska som modersmål. E undervisar i bild och idrott samt ansvarar för undervisning i halvklasser inom ämnet SO. E blir utexaminerad grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem med behörighet i bild och musik åk 1-6 i vår.

Omfattning: 40% bild och idrott, 60% fritidshem.

Yrkesroll

Grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem med behörighet att undervisa i praktisk-estetiska ämnen är en ny yrkesroll som enbart funnits sedan 2014, då de första utexaminerades med denna behörighet. Det framgår tydligt att de intervjuade anser att arbetssättet att undervisa i ett praktiskt estetiskt ämne och samtidigt arbeta på fritids är ett annorlunda sätt att arbeta där det inte finns några givna direktiv utan var och en skapar sin egen yrkesvardag utifrån de förutsättningar man får av ledningen på skolan.

Många av de intervjuade upplever att det inte finns tillräckligt med tid för att hinna utföra ett bra jobb i två skilda verksamheter. En av de intervjuade uttryckte det på följande sätt:

Jag har funderat på om jag skulle behöva renodla den ena eller den andra foten, alltså musiken eller fritids. Dels upplever jag att jag inte får tillräckligt med musikövning i och med att jag bara har åk 4 och 5, jag skulle gärna vilja prova undervisa till exempel sexåringar. Det är helt annan typ av undervisning. Jag skulle behöva ha mer undervisning för att känna att jag kommer in i det och får ett flow. Å andra sidan så skulle jag vilja få kontinuitet när det gäller fritids, kunna vara kopplad till en klass och jobba med de fritidsbarn som jag har även under förmiddagen för att få kontinuitet och se dem hela dagen. Jag tror inte att de två yrkesrollerna går att förena i slutändan, det är ett problem som jag har funderat på. Jag vet inte vilken fot jag vill stå på. Spontant tror jag fritids, om jag var tvungen att välja.

En snarlik åsikt uttryckte en annan av de intervjuade:

Jag tycker om att undervisa i bild men samtidigt finns mitt hjärta i fritidskollegiet. Jag står med en fot i vardera yrkesroll. Det blir ett dilemma.

De flesta vi intervjuat beskriver att de har två olika uppdrag. Det ena är lärare mot fritidshem och det andra är lärare i ett praktiskt estetiskt ämne. Dessa två uppdrag innebär två helt olika yrkesroller med olika synsätt och arbetssätt. De flesta vi intervjuat beskriver att det i längden antagligen inte kommer att fungera att fortsätta jobba med dessa två olika uppdrag utan att man kommer att vara tvungen att välja det ena eller det andra.

Tre av de intervjuade har valt att inte undervisa i så stor utsträckning eftersom de upplever att det inte skulle finnas tillräckligt med tid för att kunna bedriva en kvalitativ undervisning. Dessa intervjuade har även svarat att de känner störst tillhörighet bland fritidskollegiet. De ser sig själva som fritidspedagoger och inte som ämneslärare.

En av de intervjuade beskriver:

Jag undervisar enbart i musik i årskurs ett vilket även är de klasser jag jobbar med på fritids. Det gör att jag känner barnen och har möjlighet att följa dem hela dagen.

En annan uttrycker:

I och med att jag har musik tillsammans med en musiklärare funkar det. Hade jag ansvarat själv för musikundervisningen hade det varit otillräckligt med tid. Fritids fungerar trots brist på planeringstid tack vare att jag har rutin och lång erfarenhet.

Dessa två intervjupersoner skiljer sig åt genom att den första undervisar enbart sina fritidselever och upplever att det gör att man har möjlighet att följa barnen under hela dagen vilken den andra upplever som en brist då denne undervisar andra elever än sina fritidselever och saknar därmed den kontinuitet som den första får. Att det saknas planeringstid för de båda verksamheterna är något som flera av de intervjuade återkommer till.

Uppdraget som fritidshemslärare upplevs som otydligt av alla. Detta kan skapa konflikter i kollegiet och göra det svårt att sätta gränser gentemot lärare. Lärare har avtal som reglerar deras undervisningstid medan sådana bestämmelser helt saknas för fritidspersonal vilket gör att arbetet kan upplevas som stressigt. Sju av de intervjuade beskriver svårigheter de upplever i sin vardag som kan relateras till det otydliga uppdraget och stress.

Två av de intervjuade lyfter fram samverkanstiden som problematisk på grund av att det saknas tydliga ramar. De säger:

Jag anser att det saknas struktur för samverkanstiden. Det finns inga timmar reglerade för hur mycket tid som är skäligt att tillbringa i barngrupp. Det behövs tydliga regler för detta för att kunna sätta gränser mot lärarkollegor och deras krav. För att åstadkomma detta behövs en tydlig ledning på skolan. Det luddiga fritidshemsuppdraget gör att yrket inte framstår som seriöst, främst under samverkanstid.

Den andra uttrycker en liknande åsikt:

Jag har samverkat med lärare som ansett att jag är en slags assistent åt dem. Jag har fått kopiera material och ta hand om de elever läraren ansåg stökiga och inte ville ha i sitt klassrum. Det är en av orsakerna till att jag valt att utbilda mig till musiklektör för att få respekt utifrån mina kunskaper, få högre status och inte bli behandlad som en lärarassistent.

En annan aspekt som två av de intervjuade tar upp är svårigheten att hinna med det dubbla uppdraget som både fritidshemslärare och ämneslärare:

Jag saknar ställtid mellan de två olika verksamheterna. Jag går från den ena till den andra utan att hinna andas. Det är stressigt.

En annan liknande reflektion som visar på brist på tid och även utestängning från ämneslärarna beskrivs på följande sätt:

Jag förväntas utföra två jobb inom en och samma arbetstid. Jag har lektioner i slöjd och förväntas där hinna planera, genomföra, utvärdera och bedöma lektionerna och eleverna men jag blir inte inbjuden till ämnes- och betygskonferenser tillsammans med lärarna. Samtidigt förväntas jag sköta mitt jobb på fritids utifrån samma förutsättningar som de som jobbar heltid på fritids. Det går inte ihop.

Intressant att notera i den här kommentaren är den stängningsstrategi som lärarna verkar ägna sig åt. Den intervjuade blir inte inbjuden till ämnes- och betygskonferenser vilket kan ses på samma sätt som

det Florin pekar på skedde mellan de manliga lärarna vid högre stadier och de kvinnliga småskolelärarinnorna vid sekelskiftet (Colnerud, Granström, 2015 s. 17). Denna stängningsstrategi kan ses som en önskan om och ett led i en professionaliseringsprocess för lärarkåren.

Två av de intervjuade beskriver avsaknad av gemensam planeringstid eller brist på pedagogiskt innehåll under den gemensamma planeringstiden som en svårighet.

En av de intervjuade berättar:

Skola och fritids har gemensamma planeringar 1 timme varannan vecka, den här terminen har vi knappt haft någon då vi fritidspersonal alltid får ställa upp på andra saker. – Det känns som att lärarnas planeringstid är viktigare än våran.

En annan liknande åsikt som framkommer:

En gång i månaden så har vi gemensam planeringstid 1 timme på kvällstid tillsammans med lärarna, men det känns om att vi antingen diskuterar elever som inte fungerar i klassrummet eller vad vi som fritidspersonal ska ställa upp på under skoldagen, t.ex. följa med på utflykter eller vikariera för någon lärare. Det är aldrig det motsatta.

Johansson (1999) lyfter även fram i sin forskning att fritidspersonal ofta lämnas utanför den gemensamma planeringen i arbetslaget. Detta är även fallet bland några av dem vi intervjuat.

Genomgående bland dessa påståenden är att de intervjuade upplever att de saknar tillräckligt med tid för att ha möjlighet att arbeta både som fritidshemslärare och ämneslärare. Den andra intressanta iakttagelsen här är det att ämneslärarna stänger ute fritidshemslärarna från gemensamma forum för att värna om sin egen yrkesidentitet.

Yrkesroll i relation till kollegiet

Hierarki eller dominans inom skolan är en aspekt nästan alla av de intervjuade lyfter fram. Frågan vi ställde kring dessa begrepp var om de intervjuade upplever att de olika yrkesgrupperna inom skolan har olika status. De beskriver samstämmigt att lärare har högre status än annan pedagogisk personal inom skolan.

En av de intervjuade svarar:

Lärarna ser inte de olika yrkesrollerna i fritidshemmet (barnskötare, fritidshemslärare, resurs) utan alla klassas som fritidspersonal oavsett utbildning.

Den här kommentaren känns relevant och viktig i anknytning till diskussionen kring fritidshemslärares professionaliseringsprocess. Den intervjuade påpekar här att det inte spelar någon större roll enligt lärarna om fritidspersonal har utbildning eller ej. De som arbetar på fritidshemmet hamnar i ett och samma fack oavsett utbildning vilket måste ses som ett misslyckande i strävandet efter statushöjning för yrket. Detta framgår även i Monica Hansens forskning där hon skriver att lärare nedvärderar fritidshemmets personal (Hansen, 1999, s. 243). Detta beror kanske på att det är lättare att se och uppleva hierarkier från underläge.

Två av de intervjuade med lång yrkeserfarenhet i sina respektive praktisk-estetiska ämnen beskriver statuskillnader inom kollegiet bland de praktisk-estetiska ämneslärarna:

Jag känner inte att jag tillhör ämneslärarna i bilden. Jag har mest utbildning men bjuds inte in till ämneskonferenser. Jag ses som en fritidspedagog och mina kunskaper inom ämnet bild tas inte till vara.

Den andra konstaterar:

Lärarna börjar se mig som likvärdig kollega men jag har fått jobba hårt under de tre år jag varit anställd på skolan för att nå samma status som lärare. I början kändes det som att lärarna såg ner på mig för att jag jobbade på fritids trots mina gedigna

ämneskunskaper i det praktisk-estetiska ämne jag undervisar i. Jag har varit tvungen att bevisa mina kunskaper i högre grad än om jag skulle ha studerat vid musikhögskolan.

Här kan vi återigen se uttryck för den stängningsstrategi som framkom även i en tidigare kommentar bland de intervjuade. Som det framgår i bakgrundstexten har fritidshemmet sedan 1990-talet fått kämpa med att hitta sin plats inom skolan. Att detta är en process som fortfarande pågår framgick tydligt under intervjuerna. En av de intervjuade pekade på hur fritidspersonal ofta används för att täcka plötsligt uppkomna behov i verksamheten, utan att ha någon egen plats i skolans pedagogiska planering:

Lärarna har tillåtits en högre status inom skolan genom ledningens handlande. Fritidspersonal sätts ofta in som vikarie i klasser när lärare saknas eller för att avlasta lärare som inte vill ta hand om stökiga elever. Det här är möjligt eftersom det saknas en tydlig arbetsbeskrivning för vad vår uppgift är under förmiddagen, vi som jobbar på fritids.

En liknande åsikt framkom även hos en annan av de intervjuade:

Att arbeta som fritidspersonal innebär att jag behöver vara väldigt flexibel. Ofta blir jag tvungen att hoppa in med kort varsel och vikariera för frånvarande lärare. Jag får ingen kompensation för detta och förväntas orka jobba som vanligt på fritids efter en hel dag som klasslärare. Det gäller inte om jag är borta. Då går inte läraren in och hjälper till på fritids.

I Monika Hansens forskning framgår att lärarna inte har förståelse för vad fritidshemmets uppdrag är och har då inte heller vetskap om hur vardagen ser ut för den personal som även ska orka med sitt uppdrag i fritidshemmet under eftermiddagen (Hansen 1999, s. 197).

Endast en av de intervjuade svarar att han inte upplever hierarki inom skolan:

Jag ser mig själv som lärare under hela dagen, även på fritids. Eleverna har lärt känna mig som lärare i och med att jag undervisar bild och idrott för de elever jag har på

fritids. Sedan jag påbörjade mina studier har jag fått mer ansvar för klassrumsundervisning vilket gör att kollegor och elever ser mig i första hand som lärare, inte som fritidspedagog.

Att kollegorna och eleverna ser E som lärare kanske kan förklara varför han inte upplever hierarkin på samma sätt som de intervjuade som svarar att kollegorna ser dem som fritidspedagoger. Här ser man hur viktigt det är att den samverkande läraren har förståelse för den nya professionen fritidshemslärare och hur viktigt det är att fritidshemslärare faktiskt blir en del av lärarkåren och ges möjlighet att använda sina kunskaper från utbildningen i undervisningen.

En annan av de intervjuade nämner också vikten av att lärarna har förståelse för fritidshemslärares uppdrag:

Det är ett lotteri om samverkan fungerar eller inte beroende på vilken lärare man hamnar med.

En av de intervjuade anser att statuskillnader kan ses på gemensamma möten där fritidshemmet sällan lyfts fram:

Självklart märker jag av maktstrukturer inom skolan, skolan är en hierarkisk organisation. Den är skapad på det sättet. Längs ner finns elevassistenter, sen barnskötare, sen fritidspersonal innan lärare. Det är självklart, det sitter i väggarna. Det märker man bland annat på gemensamma möten. Det är skolan som går före, både innehållsmässigt och tidsmässigt.

Sammanfattningsvis kan man alltså konstatera att skillnaderna i hierarki kommer till uttryck bland annat genom lärarnas okunskap om vad som är fritidshemslärares uppdrag, att ledningen ofta använder fritidspersonal som vikarier och att lärarna använder sig av en stängningsstrategi för att utestänga många av de vi intervjuat genom att inte bjuda in dessa till ämnes- och betygskonferenser. Denna stängningsstrategi som ett led i en professionaliseringsprocess har använts av andra yrkesgrupper för att höja sin status medan den inom lärarkåren har använts internt vilket Colnerud och Granström beskriver

har varit en försvårande faktor för läraryrkets strävan mot en profession (Colnerud, Granström, 2015, s. 17).

Tidigare ämneskunskaper

Tidigare ämneskunskaper var en punkt där alla intervjuade var väldigt överens. Samtliga ansåg att de ämneskunskaper de fått genom utbildningen till fritidshemslärare inte motsvarade vad som krävdes i praktiken för att undervisa i ett ämne. På utbildningen grundlärare med inriktning mot fritidshem läser man antingen 30 högskolepoäng i ett praktiskt estetiskt ämne eller två ämnen på 15 högskolepoäng vardera för att bli behörig upp till årskurs sex. Du blir även behörig att sätta betyg i årskurs sex. Endast en av de intervjuade anser att sig ha fått tillräckligt med kunskaper med sig från utbildningen för att undervisa i ämnet bild men samma intervjuade säger även att kunskaperna som erhållits genom utbildningen i ämnet i musik inte räcker till för att undervisa.

De flesta av dem vi intervjuat har tidigare ämneskunskaper i de praktisk-estetiska ämnen de undervisar i. Detta gör att de har en ganska klar bild av vilka ämneskunskaper som krävs för att undervisa i ämnet. De intervjuade med tidigare ämneskunskaper resonerar så här:

En bildlärare beskriver:

Jag har tidigare arbetat som konstnär och har gått konstutbildning innan jag började arbeta inom skolan vilket gör att jag känner att jag har de kunskaper som krävs för att bedriva undervisning i ämnet bild. Jag anser att de kunskaper i ämnet bild jag fick på högskolan var undermåliga. Det var alldeles för kort och lite utbildning i ämnet.

En av de intervjuade som undervisar i musik uttrycker:

Jag tycker att det är sjukt att jag blir behörig att undervisa i musik med tanke på den lilla utbildning vi fick i ämnet på högskolan på bara trettio högskolepoäng. Jag håller på med musik så det är en sak men jag pluggade med folk som inte har någon som helst musikkunskapsgrund och jag fattar inte hur de ska kunna gå ut och hålla på med musik i skolan. Jag klarar mig för att jag kunde musik sedan tidigare.

Den som undervisar i slöjd går en utbildning som ger behörighet i musik och bild och berättar:

Jag som undervisar i slöjd och går utbildningen för att jag vill bli behörig slöjdlärare tycker att det är onödigt att behöva kasta bort en termin på att läsa musik och bild. Nu blir jag tvungen att läsa till minst femton högskolepoäng slöjd efter utbildningen istället. Eftersom jag blir behörig i bild och musik kan jag i värsta fall tvingas undervisa i dessa ämnen som jag känner att jag saknar kunskaper och erfarenheter av.

En annan av de intervjuade som också undervisar i musik beskriver:

Jag känner mig trygg i min yrkesroll som musiklärare tack vare mina tidigare yrkeskunskaper i ämnet. Trots att jag behärskar ett flertal instrument och tidigare arbetat som körledare och sånglärare är det inte helt enkelt att tolka läroplanen och förstå kunskapskraven. Jag anser inte att övriga i min klass på utbildningen är kapabla att undervisa upp till årskurs sex i ämnet musik med tanke på den ytliga och korta utbildning vi hade i ämnet musik.

Att ämneskunskaperna inte blir tillräckliga vid utbildningen är en lucka som det behövs mer forskning kring anser vi. Det kanske beror på att de första fritidshemslärarna med legitimation i praktisk-estetiska ämnen utexaminerades våren 2014 men detta anser vi behöver tas upp till diskussion. Vad händer i förlängningen med undervisningsnivån inom de praktisk-estetiska ämnena om det utexamineras behöriga lärare med otillräckliga ämneskunskaper? Detta ämne tas upp till diskussion i lärarnas riksförbunds tidning *Skolvärlden* i en artikel som publicerades i juni 2015. Där föreslår författarna att det borde införas antagningsprov till behörighetsgivande utbildningar i musik (Linge, m.fl. 2015). Det kanske borde gälla alla praktisk-estetiska ämnen och inte enbart musik anser vi.

Diskussion och slutsatser

Syftet med vårt självständiga arbete är att undersöka hur mötet mellan fritidshemslärare och lärare i praktisk-estetiska ämnen ser ut i det dagliga arbetet i skolan. Vilka möjligheter och problem skapar den nya yrkesrollen som grundlärare med inriktning mot fritidshem? Hur svarar den nya utbildningen upp mot de krav som den dagliga verksamheten i skolan ställer? Vilken plats i skolans hierarki har fritidshemslärare och lärare i praktisk-estetiska ämnen? Och hur påverkar det positionen inom skolan hos dem som innehar delad tjänst?

Möjligheter och svårigheter med den dubbla yrkesrollen

En av studiens övergripande frågeställningar var att undersöka vilka möjligheter och svårigheter som den dubbla yrkesrollen skapar. Tid är en av de faktorer som tydligast framkommer i vår undersökning som mest problematisk. De intervjuade upplever att det saknas tid för att hinna med två olika yrkesroller inom ramen för en och samma tjänst. Det saknas tid för planering för både ämnesundervisning och fritidshemsverksamhet och många bekräftar att fritidshemsverksamheten går på rutin och tidigare erfarenhet. Många upplever att planeringstid och tid för verksamhetsutveckling ofta faller bort eftersom fritidspersonalen ombeds vikariera för lärare under förmiddagstid när planeringstiden för fritids ofta är schemalagd. Att det saknas ramar för vad som ingår i fritidshemslärarens uppdrag anser vi hänger ihop med den nedvärdering av fritidshemsläraryrket som Hansen pekar på i sin forskning. Fritidspersonal jämför sig ofta med lärare medan det motsatta i stort sett aldrig sker enligt Hansen (1999). Detta påvisar en tydlig dominans och stängningsstrategi från lärarna. Att man inom skolan använt sig av den stängningsstrategi som användes av de manliga lärare på högre stadier vid sekelskiftet för att höja sin status gentemot de kvinnliga småskollärarinnorna fortsätter inom skolans värld idag mellan lärare och fritidshemslärare. Som Florin skriver har detta försvårat professionaliseringsprocessen för läraryrket (Colnerud, Granström, 2015, s. 17). Andra professioner har använt denna stängningsstrategi mot andra yrkesgrupper för att höja sin status medan pedagogisk personal inom skolan har haft svårt att formulera gemensamma intressen för att nå professionalisering (Colnerud, Granström, 2015, s. 17). En annan faktor som beskrevs som en svårighet av de intervjuade var att kombinera de två olika yrkesrollerna. I och med att lärarkåren idag erhåller en status som semiprofession enligt Colnerud och Granström (2015) och är på väg vidare mot att försöka nå en position som renodlad profession behöver lärarkåren avgränsa sig mot andra preprofessioner för att kunna nå en högre professionell status. Det här är återigen samma stängningsstrategi som Florin pekar på vid sekelskiftet som idag upprepas mellan lärare och

fritidshemslärare. Detta kan vi se i våra intervjuer där flera av de vi intervjuat beskriver att de inte bjuds in till ämnes- och betygskonferenser trots att de undervisar i praktisk-estetiska ämnen.

Samtidigt visar våra intervjuer att det bland personalen på fritidshem råder olika synsätt i förhållande till yrkesrollen. Detta gör att de lärare mot fritidshem som undervisar i praktisk-estetiska ämnen hamnar med en fot i vardera profession.

Yrkesrollen i relation till övrig personal inom skolan

Ett genomgående inslag som tas upp i den tidigare forskningen handlar om de hierarkiska relationerna mellan fritidspersonal och lärare. Den här frågan var den som delade de intervjuade i två olika kategorier: de som ser sig själva som fritidspedagoger och de som ser sig själva som lärare i praktisk-estetiska ämnen.

Den första kategorin av de intervjuade svarade att de ser sig själva som enbart fritidspedagoger. Här har vi valt att benämna dessa fritidspedagoger eftersom de tar starkt avstånd från lärarkåren och det som förknippas med att vara lärare såsom betygsättning och bedömning. De är kritiska till dagens synsätt på fritidshemmet där de styrande vill uppnå en högre status för fritids genom dels införandet av den nya läroplanen för fritidshemmen dels genom att man i den senaste läroplanen för skola och fritidshem (2011) valde att byta benämning på barn till elever, vilket kan ses som ännu ett led i att göra fritidshemmet till en del av skolan. Dessa undervisar visserligen i ett praktiskt-estetiskt ämne men i väldigt liten utsträckning och är inte heller intresserade av mer undervisning i ämnet inom ramen för sin nuvarande tjänst. De kan även tänka sig att söka anställning som enbart lärare i praktisk-estetiska ämnen i framtiden.

Alla i denna kategori svarade att de upplever skolan som en hierarkisk organisation där lärare står högre upp i hierarkin än fritidspedagoger eller lärare mot fritidshem. En av de intervjuade uttrycker även att samarbetet mellan lärare och fritidspersonal ”är som ett lotteri”. Det beror på hur läraren de ska samarbeta med ser på deras roll och vilken förståelse läraren har för fritidshemmets verksamhet. Detta överensstämmer med det Torstensson-Ed tar upp i sin forskning (Torstensson-Ed, Johansson 2000, s. 53). Det beror på lärarens inställning till fritidspersonalen om denne blir en samverkande lärare eller lärarassistent i klassrummet. Det handlar även om ifall det ges tid för samverkansplanering mellan båda

parter. Johansson pekar i sin forskning på att det i många fall inte enbart handlar om avsaknad av gemensam planeringstid utan att det saknas pedagogiskt innehåll i den gemensamma planeringstiden vilket leder till att det inte skapas någon gemensam förståelse för de olika verksamheterna, skola och fritidshem utan tiden används ofta till att lösa praktiska problem vilket även framkom i våra intervjuer (Torstensson-Ed, Johansson 2000, s. 52).

Den andra kategorin av de intervjuade svarade på frågan om hur de ser på sig själva och sin yrkesroll där det framkom att de ser på sig själva som lärare i praktisk-estetiska ämnen. Dessa har klivit över till att enbart eller till stor del undervisa i de praktisk-estetiska ämnen de har behörighet i och välja bort att arbeta i fritidshemmet. De förklarar att det var svårt att få ihop två olika yrkesroller i en tjänst och en bidragande orsak till varför de valde att lämna arbetet på fritidshemmet var att de upplevde att det innebar en lägre status än att arbeta som lärare samt att lärare har bättre villkor och högre lön.

Brante och Svensson beskriver skillnaden mellan en klassisk profession och en semiprofession med att en klassisk profession socialt sett har åtnjutit höga inkomster, status och prestige i jämförelse med en semiprofession. Vi utgår ifrån att samma skillnader gäller mellan en semiprofession och en preprofession vilket vi ser i vår studie i och med att flera av de vi intervjuat valt att lämna fritidshemsläraryrkets preprofessionella status för att kliva upp till läraryrket och den semiprofessionella status det innebär, det vill säga högre inkomst, status och prestige (Brante, Svensson, 2015, s. 14).

Den nya lärarutbildningen och yrkets status

Syftet med den nya lärarutbildningen (2011) var att höja statusen för fritidshemslärare och öka det pedagogiska innehållet på fritidshemmen. Mot den bakgrunden har vi ställt frågan vilken status har fritidshemsläraren i skolan idag? En intressant aspekt som lyftes under intervjuerna var kommentaren om att lärarna inte ser de olika yrkesrollerna på fritidshemmet utan att all personal oavsett utbildning klassas som fritidspersonal. Detta visar att statusen inte ökat för dem som är utbildade lärare mot fritidshem. Vi har märkt i vår undersökning att de som ser sig som fritidspedagoger motsätter sig, kanske omedvetet, viktiga inslag i yrkets professionalisering. Det dessa personer motsätter sig är framförallt tendensen som går mot att fritidshemmet ska bli en del av skolan med en egen läroplan. De vi intervjuat som är av den här åsikten uttrycker en motvilja mot bedömningar och betyg i allmänhet och att de är rädda för att den frihet som idag är utmärkande för fritidshemmet kommer att försvinna i och

med ett alltför målstyrt innehåll i verksamheten. Detta går emot dagens politiska ambitioner och en önskan om att professionalisera yrket fritidshemslärare. Detta kan därför leda till att en statushöjning för yrket blir omöjlig och att den preprofessionella statusen vidmakthålls.

Ämneskunskaper i utbildning och genom tidigare erfarenhet

En central frågeställning handlar om huruvida de ämneskunskaper som förmedlas genom den nya grundlärarutbildningen med inriktning mot fritidshem räcker till för att undervisa i praktisk-estetiska ämnen eller om det krävs tidigare erfarenhet och ämneskunskaper förvärvade på annat håll. Detta har inte behandlats av den tidigare forskningen. Den frågan gäller mer specifikt är om utbildningen som ges i praktisk-estetiska ämnen på grundlärarutbildningen med inriktning mot arbete i fritidshem är tillräcklig för att klara av att undervisa upp till årskurs sex. Den nya utbildningen ger behörighet i 30 högskolepoäng i ett praktiskt ämne eller 15 högskolepoäng vardera i två ämnen. Varför man infört detta är troligtvis för att höja statusen för fritidshemslärare genom att göra utbildningen till en del av grundlärarutbildningen. För att genomföra detta behöver även fritidshemslärare få lärarlegitimation men då behövs ämnesstudier i utbildningen. Varför man valt att ge behörighet i praktisk-estetiska ämnen är inget vi går in närmare på i den här studien. Syftet är att som ett led i en professionaliseringsprocess för fritidshemslärare möjliggöra att dessa får lärarlegitimation. Legitimation som ger rätt att utöva ett yrke är en del av den auktorisation som är ett av de fyra särdrag som utmärker en professionell yrkesutövare enligt Colnerud och Granström (Colnerud, Granström, 2015, ss. 14-15).

På den här frågan svarade alla utom en av de intervjuade att de ansåg att den utbildning som erbjöds i praktisk-estetiska ämnen inte motsvarade ämneskunskaperna som krävs för att bedriva kvalitativ undervisning. Den enda som svarade att kunskaperna som erhöles på utbildningen räcker till för att undervisa i ämnet bild säger samtidigt att det inte gäller i ämnet musik där det krävs betydligt mer förkunskaper för att kunna undervisa. Är det så att det krävs olika mycket förkunskaper för att undervisa i de olika praktisk-estetiska ämnena eller kan det här påståendet peka på en okunskap för bildämnets komplexitet? Att undervisa i musik kräver instrumentkunskap som gör att det blir väldigt tydligt om man saknar de färdigheter som krävs medan bildämnet kan man enklare ”fuska” sig igenom genom att man saknar kunskap om ämnets komplexitet.

Vad kommer detta att leda till i förlängningen om det utexamineras en mängd lärare mot fritidshem med behörighet att undervisa i ämnen de inte behärskar? I Lärarnas riksförbunds tidning *Skolvärlden* kan man läsa i en artikel som publicerades i juni 2015 att författarna efterfrågar krav på antagningsprov för lärarutbildning i musik på samtliga behörighetsgivande utbildningar (Linge, m.fl. 2015). Ett sådant krav kanske även borde gälla för samtliga praktisk-estetiska ämnen. Flertalet av dem vi intervjuat medger att en av anledningarna till att de inledde studierna var på grund av att de önskade bli blir behöriga att undervisa i sitt praktisk-estetiska ämne i vilket de hade ämneskunskaper innan. Många undervisade redan tidigare som obehöriga i ämnet. Det skulle ha krävt många års ämnesstudier på högskolenivå för att erhålla behörighet på annat sätt. Grundlärarutbildningen med inriktning mot arbete i fritidshem blir med andra ord en slags genväg för personer med tidigare ämneskunskaper. Detta behöver nödvändigtvis inte vara negativt då tidigare forskning visar på att lärare i praktisk-estetiska ämnen kommer att vara en bristvara i framtiden. Det finns däremot utrymme för förbättringar i utbildningen för att motsvara kraven som ställs på den undervisande läraren.

En möjlighet eller fördel som lyftes fram i intervjuerna med att ha ämneskunskaper i ett eller två praktisk-estetiska ämnen på fritidstid var att man kan fånga elevernas intresse och låta eleverna fördjupa sina kunskaper i ett praktisk-estetiskt ämne under fritidstid. Det här är något som även framkommer i undersökningen som publicerades i tidskriften *Educare* (2016:1). Forskningen där visar att de nya fritidshemslärarna upplever det som en fördel att kunna arbeta pedagogiskt på ett praktiskt sätt inom skolan men med en tydlig socialt orienterad praktik som är typisk för fritidshemmet (Ackesjö, Nordänger, Lindqvist, 2016, s. 97-98). En del av de vi intervjuat har även poängterat att eftersom man lär känna eleverna på ett annat sätt och arbetar medvetet med sociala relationer på fritidshemmet underlättar det klassrumsundervisningen. Det blir lättare att anpassa undervisningen när man redan känner gruppen eller klassen från fritidshemmet.

Framtid och framtida yrkesroll

En annan fråga som är intressant att diskutera och som de flesta av intervjuerna gled in på, är i vilken roll de intervjuade ser sig själva i framtiden inom skolan. Frågan ligger lite vid sidan om studiens syfte men de svar vi fick summerar upp resultaten på ett illustrativt sätt.

Vår studie visar att det finns svårigheter i att inneha en delad tjänst och att man som fritidshemslärare förr eller senare måste välja mellan att vara antingen enbart fritidshemslärare eller lärare i praktisk-estetiska ämnen. De första grundlärarna med inriktning mot arbete i fritidshem utexaminerades 2014 och det pågår just nu en re-professionalisering bland en del av de utexaminerade enligt Ackesjö, Nordängers och Lindqvists. Dessa nya fritidshemslärare försöker skapa en ny professionell identitet och hitta nya vägar mellan det ”socialt orienterade” fritidshemmet och den ”kunskapseffektiva” skolan (Ackesjö, Nordängers, Lindqvist, 2016 s. 89). Här kan man ha invändningar mot Ackesjö, Nordängers och Lindqvists undersökning eftersom de intervjuat nyutexaminerade lärare utan tidigare yrkeserfarenhet dels innan examen, dels ett halvår in i yrkeslivet. Vi har intervjuat personer med lång erfarenhet i yrket som kan tänkas ha en mer fördjupad bild av svårigheterna med att arbeta inom två olika yrkeskategorier. Eftersom Ackesjö, Nordängers och Lindqvists studie fortfarande pågår kommer det att bli spännande att följa deras resultat för att se om deltagarna i den studien kommer att nå samma slutsatser som de vi intervjuat i vår studie. Det som betonas i vår studie, vilket vi anser saknas i Ackesjö, Nordängers och Lindqvists studie, är bristen på ämneskunskaper som erhålls via utbildningen. Eftersom vi valt ut deltagare i vår studie utifrån dels lång arbetserfarenhet och dels tidigare ämneskunskaper i de praktisk-estetiska ämnen våra intervjuobjekt undervisar i kan vi tydligt se att häri ligger ett problem i den nuvarande utbildningen. Vår slutsats blir att det krävs mer ämneskunskaper i de praktisk-estetiska ämnena än vad som erhålls via den utbildning som ges idag för att kunna upprätthålla undervisning med hög kvalitet.

Våra slutsatser hamnar dessvärre i att skillnaderna mellan de olika yrkeskategorierna är för stora för att det i längden ska vara möjligt att arbeta både som ämneslärare i praktisk-estetiska ämnen samt på fritidshem inom ramen för en och samma tjänst. Samtliga intervjuade säger att de förr eller senare kommer att välja den ena eller den andra yrkeskategorin. Detta skulle leda till att den önskan om att höja statusen för fritidshemmet genom att öka andelen behörig personal på fritidshemmen troligtvis inte kommer att ske eftersom många av de som blir behöriga lärare i praktisk-estetiska ämnen kommer att välja att arbeta enbart som lärare och att utbildningen som den är utformad idag avskräcker dem som enbart är intresserade av att arbeta inom fritidshemmet att söka sig till utbildningen eftersom de inte vill bli behöriga lärare i praktisk-estetiska ämnen. Detta kan motverka en statushöjning av fritidshemsläraryrket eftersom det i värsta fall gör att många väljer att inte utbilda sig till fritidshemslärare utan arbeta vidare som obehöriga i yrket. Vi är dock eniga med Ackesjö, Nordängers

och Lindqvist i deras slutsats att det krävs nya karriärvägar, tjänster och bättre löner för att den nya hybrida professionen ska kunna växa fram (Ackesjö, Nordänger, Lindqvist, 2016 s. 106).

Referenser

Litteratur

- Ahrne, Göran & Eriksson-Zetterqvist, Ulla (2016). Intervjuer. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter, I. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Ackesjö, Helena & Nordänger, Ulla Karin & Lindqvist, Per (2016). ”Att jag kallar mig själv för lärare i fritidshem uppfattar jag skapar en viss provokation”. Om de nya grundlärarna med inriktning mot arbete i fritidshem. *Educare*, (1), s. 86-109.
- Bjereld, Ulf m.fl. (2009). *Varför vetenskap?* Lund: Studentlitteratur.
- Brante, Thomas et al (2015). *Professionerna i kunskapssamhället. En jämförande studie av svenska professioner*. Stockholm: Liber.
- Calander, Finn (2001). *Forskning i Lärares Arbete. Rapport nr 10. Fritidspedagogen: lärare, barnavårdare eller fritidsledare?*
- Calander, Finn (1999). *Från fritidens pedagog till hjälplärare. Fritidspedagogers och lärares yrkesrelation i integrerade arbetslag*. Uppsala.
- Colnerud, Gunnel & Granström, Kjell (2015). *Respekt för lärarprofessionen. Om lärares yrkesspråk och yrkesetik*. Stockholm: Liber.
- Hansen, Monica (1999). *Yrkeskulturer i möte. Läraren, fritidspedagogen och samverkan*. Göteborg.
- Johansson, Inge (1999). *Samarbete, effektivitet kvalitet i integrerade verksamheter för sexåringar, skola och fritidshem. Teoretiska utgångspunkter och resultat*. Stockholms stad: FoU-rapport 1999:5.
- Johansson, Inge (1996). *Samarbete för utveckling. Hur fritidspedagoger, lågstadielärare och rektorer i Gävle ser på samarbete*. Gävle: Gävle skolförvaltning.
- Patel, Runa & Davidson, Bo (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra*

och rapportera en undersökning. Lund: Studentlitteratur.

Rohlin, Malin (2012). *Fritidshemmets historiska dilemman. en nutidshistoria om konstruktionen av fritidshemmet i samordning med skolan*. Stockholm: Stockholms universitets förlag.

Torstenson-Ed, Tullie, Johansson, Inge (2000). *Fritidshemmet i forskning och förändring. En kunskapsöversikt*. Stockholm: Liber.

Öberg, Peter (2016). Livshistorieintervjuer. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter, I. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Elektroniska dokument

Linge, Helena et al (2015). ”Vilka musklärare vill vi ha?” *Skolvärlden*, 25 juni. <http://skolvarlden.se/artiklar/vilka-musiklarare-vill-vi-ha> [20170416]

<http://www.regeringen.se/49b71b/contentassets/d262d32331a54278b34861c44df8dbad/en-hallbar-lararutbildning-del-1-av-2-inledning-och-kapitel-1-4-sou-2008109>

http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/ny-lararutbildning_GX01UbU16

Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Reviderad 2016)*. https://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2575 [20170420]

Bilaga 1

Genomförande

Vi som skrivit detta självständiga arbete är Niclas Söderqvist och Åsa Gribbe. Vi sammanställde intervjufrågor tillsammans och kontaktade rektorer i närområdet vid vår arbetsplats tillsammans. Vi har genomfört de flesta intervjuerna tillsammans. En av oss har då ställt frågor och den andra har antecknat vid dator. De gånger vi genomförde intervjuer enskilt bandades intervjuerna med hjälp av mobiltelefon eller antecknades under intervjuernas gång.

Vi delade upp transkriberingen mellan oss men bearbetade materialet från intervjuerna tillsammans. Vi har träffats kontinuerligt för att bearbeta det material vi skrivit och har skapat en gemensam mapp på google drive där vi lagt upp allt material och även haft möjlighet att gå in och redigera i varandras texter. Vi har förmånen att arbeta på samma arbetsplats och har avsatt tid i vårt schema varje vecka när vi kunnat diskutera vårt arbete.

Vi har delat upp arbetet mellan oss genom att Niclas haft huvudansvar för följande kapitel: Bakgrund, metod och tidigare forskning. Åsa har ansvarat för: Teoretiska utgångspunkter och Diskussion och slutsatser. Kapiteln: Syfte och frågeställning, Inledning samt Resultat har vi formulerat gemensamt under våra träffar.